

HERMAN OTTÓ LEVELEZÉSÉBŐL

HERMAN OTTÓ KOSSUTH LAJOSNAK

Kegyelmes Uram!

Engedje meg Kegyelmességed, hogy mindenekelőtt röviden bemutathassam magamat.

Szepességi származású vagyok. Egyik nagybátyám kilencedmagával az Atlanti-óceán fenekén alussza örök álmát: nem akarta, hogy gyermekei abszolút monarchiában neveltessenek, Amerikába indult, de a hajó a nyílt tengeren megégett. Ez 1858-ban történt. Ennyit mondhatok a családi szellemről.

Jó barátom, Teleki Sándor – a *koltói* – egyszer azt mondotta volt nekem, hogy a Kolozsvárt megjelenő „Magyar Polgár” című politikai napilap Kegyelmességed helyeslését bírja. Megjegyzem, hogy ez akkor volt, amikor e lap Lónyai ellen izgatott. Legélesebb, bepörölt cikkeit én írtam.

Sohasem szüntem meg nemzetem szabadságáért tenni és izgatni. Az országot, népét tanulmányozom és ismerem. Hitvallásom, szívem és eszem szerint: a köztársaság.

Ezekkel talán bemutattam magamat.

Jóllehet a köztársaság az eszményem s minden lépésemmel feléje töreksem, számolok a viszonyokkal is, mert nemzetemmel együtt akarok haladni; és tudom, hogy az uralkodó közszellemnél fogva e haladás még sok időkre csak lassú lehet, de sőt, hogy az erők legjavát sokszor nem is a haladás előmozdítására, hanem a visszaesés feltartóztatására kell fordítani.

Éveken át fáradoztam, hogy a serdültebb ifjúságba lelkesedést öntsek – hiába! A Bach-korszak fattyúhajtásokat nevelt, beteggé tette a sarjadékot egy

egész nemzedék tartamára. Hiszen még a Sámi László barátom neveltjeinek legjava sem vitte többre az úgynevezett „titkos baloldaliságnál”!

Folytonosan kerestem az olyan elemet, amellyel valamire mehetnék, és azt hiszem, hogy megtaláltam.

Az iparos elemet értem.

Kegyelmesség bizonyára jól tudja a pártviszonyok jelenlegi állását.

Én azt hiszem, hogy az új pártalakulás sem lesz előnyére a szegény nemzetnek; és ha Tisza Kálmán valósággal fuzionál, valóságos pártanarchiát láthatok egyedül, mert azt az egyet tisztán tudom, hogy a tősgyökeres magyar elem nem megyen oda, ahol a nemzet függetlenségéért való küzdelem letétetik a napirendről.

Én a bajok kútforrását társadalmunk visszas csoportosulásában, egy igazi középosztály hiányában keresem, és – nem törődve a politikai experimentumok momentán fordulataival – e középosztály érdekében kívánok lenni. Úgy érzem, hogy egy erős középosztály javíthatja a közszellemet, s a javított szellem minden egyebet.

Az egyesülési hajlam, amely a magyar iparosok köreiben élénken nyilatkozik, a szellemek egészséges forrongására utal. E forrongás nőttön nő, mert a kormány kelletén túl gyakorolt tutorkodási tényei ingerlő hatást idéznek elő, s a dolgok ma úgy állanak, hogy a párttá váló tömörülési hajlam mindenütt előtérbe lép, az ipar ügyeinek a törvényhozásban leendő képviseltetése mindenfelé hangsúlyoztatik.

Míndezeknél fogva én eltökéltem magamat arra, hogy e mozgalomba be-megyek, mert jó jövőjét vélem láthatni.

Szövetségem Bakay Nándor, s összeköttetéseink kiterjednek mindazokra, akik a mozgalmat eddig vezették.

A mozgalom eddig két vélemény köré csoportosul, az egyik a budapesti iparosköré, mely a fennálló pártok keretében kíván hatni, a másik a vidéké, mely, egy külön párt alakítását hangoztatva, túlsúlyban is van. Ez az utóbbi az én irányom, s kivihetőnek tartom már azért is, mert az ügy szervezése reám bízott, irányom pedig ismeretes.

Hogy e mozgalomnak némileg tájékoztató képét nyújthassam, felkérem Kegyelmességed figyelmét az ide fogott mellékletek méltatására.

Sub *A* mellékelem a budapestiek felhívását;

Sub *B* a Bakay-féle felszólalást;

Sub *C* az én dolgozatomat, mely már bejárta a tekintélyes iparosokat;

Sub *D* a köztem és Bakay között folytatott levelezésnek egy részét;

Sub *E* a pártszervezet tervét.

E mellékletekből kitűnik, hogy a mozgalom jellege az általánosság. Több okmány előterjesztésével nem merek alkalmatlankodni.

A C alatt mellékelt dolgozatot készakarva élesítettem, hogy a vezéregyéniségek szellemét kipuhathatassam. A glosszák e szellemet eléggé kitüntetik.

Kegyelmességed bizonyosan sejtí, hogy hova, mire törekedünk; ítéletét, tanácsát óhajtjuk megnyerni, mely bizonyára üdvös és döntő befolyást fog gyakorolni azon ügy fejlődésére, amelynek némi fontosságot tulajdoníthatni vélünk.

Legyen Kegyelmességed meggyőződve, hogy itt az önzetlen hazaszeretet rugói működnek közre.

Ami az akciót illeti, én ezt úgy képzelem magamnak, hogy az iparosokat külön párttá csoportosítva, oly elem nyerhető, amelyhez a polgárság többi részei is inkább csatlakoznak, mint csatlakoznak a hivatalnok-mágnás-papi párthoz.

Ilyen módon talán kivehető lesz a nemzet legmagyarabb eleme a korrupció és megfélemlítés befolyása alól, mely a „Divide et impera” alapján aratja átkos gyümölcseit.

A tömörített párt sok kerületben döntő faktorként szerepelhet.

Egy ép pártélet kiragadná a legjobb elemet a politikai indifferencizmus alól, melynek nyomai mind sűrűbben nyilatkoznak.

Szerintem az utóbbi egymagára is nagy nyereség lenne.

A program (sub C) úgy van tartva, hogy a demokrácia kifejezést nyert, a nemzeti jellegre súly esik, s végső konzekvenciája a függetlenség, és itt találkoznának e párt majdan – az egyenlenség megszűnése után – a „függetlenségi párttal”, amelytől jelenleg idegenkedik. Ha a függetlenség a programban kevesebb éllel van adva, ezt azért tettem, nehogy a kevésbé erélyes elemeket elriasszam. A felhívás módosítására éppen az utóbbi oknál fogva készen állok.

Ha e párt életét jó mederbe tereljük, elszoktathatjuk a tutorkodás keresésétől, reaszoktatjuk az önálló gondolkozásra, cselekvésre, s így egészségesebb alapokra fektetjük az egész társadalmat. Ez lebegett előttünk, amidőn e mozgalomba belébocsátkoztunk.

Kegyelmes Uram! Drága idejét még továbbra is igénybe venni bűnnek tartanám; szívből bocsánatot kérek, hogy ennyire alkalmatlankodtam.

De nem tehettem másként. Az időpontot alkalmasnak, a tervezett cselekvést fontosnak tartom, s leghőbb óhajtásom az, hogy a Szegedre gyülekező iparosok hallgathassák meg Kegyelmességed ítéletét és tanácsát, amelyet minden igaz magyar ember tisztelni tud.

A kongresszus napja f. é. április közepe tájára lesz kítűzve. Ha Kegyelmességed jelen soraimat feleletre méltatná, úgy Doroszlóra (Bács megye p. Zombor) kérném azt, valamint avval is bátorkodnám terhelni, hogy e levél mellékleteit visszanyerhessem, mert az a kívánságunk, hogy a mozgalomra

vonatkozó adatok, a szegedi iparoskör irattárába betéve, tanúságot tegyenek egykoron a polgári szellem kínos vajúdsáiról.

Érzem, hogy egyéb foglalkozásom iránt is felvilágosítással tartozom.

A természeti tudományokkal foglalkozom, s jelenleg a magyar természet-tudományi társulat megbízásából a magyar Araneológiát írom.

Mindezek után fogadja Kegyelmességed mély tiszteletem kifejezését, amellyel maradtam

Doroszló, Bács megye
Március 2-án 1875

igaz híve
Herman Ottó

Herman Ottó levele megjelent Herman Ottó A pokol cséplője. Herman Ottó gyűjtőnaplói, vitacikkei, levelei. Budapest, 1983

KOSSUTH LAJOS HERMAN OTTÓNAK

Részlet

*Collegno (Baraccone)
Olaszország, 1875. márczius 17.*

Uram!

Pusztán lakom, hol nincs postahivatal. A közönséges leveleket rendesen elhossa házamhoz a postás. Az ajánlottak ellenben néha hetekig, hónapokig nem jutnak kezemhez, mert azokért személyesen kell mennem, s én hónapokon át sem vetődöm egyszer a városkába. Azért szólítottam fel hazámfiat hírlapilag, ne küldjék leveleiket ajánlottan. Mégis teszik. Csak a véletlennek köszönhetem, hogy az Ön becses levele márczius 2-áról tegnapelőtt már kezemhez jutott.

Ön azon felszólítással tisztelt meg, hogy mondjak véleményt az Önök által megindíttatni szándokolt iparosmozgalomról. Ez írásban kissé bajos dolog, mert minden részlet fontos a fontos ügyben, s mindenre kiterjeszkedni nagyon sok írást kíván, mi öreg kezemnek nem kis feladat, míg, ha valamiről nem szólok, hallgatásom feltétlen helyeslésre magyaráztatik oly dolgok felől is, miket tán nem helyeslek.

De az ügy nagyon belevág hazánk anyagi érdekeibe. S Ön és barátai bizalmát nagyra becsülöm, ezért a csatolványokat kívánsága szerint visszaküldve neki türkötöm a feladatnak, bár félek, válaszom a mily hosszú, tán oly kedvetlen is lesz . . .

Megjelent Kossuth Lajos iratai. IX. kötet. Sajtó alá rendezte Kossuth Ferenc. Budapest, 1902

HERMAN OTTÓ KOSSUTH LAJOSNAK

Részlet

1883. jan. 3-án

... Hazánk betegsége az, hogy a régi, önzetlenül hazafias elem kihal, s ami helyébe jön, az egy célszerűsködő, anyagias, üresfejű s annál nagyobb igényű fajzat, mely boldogul, mert hiszen kész eszköz, a piszokban is, a hatalom kezében.

Tisza behozta a helyi érdekeket a parlamentbe, letörpítette a képviselőket kerületi ágensekké: nem az eszme az, amely kölcsönös hatást gyakorol parlament és társadalom között, hanem a sokféle petitum, melynek teljesülése ún. „hasznos szolgáltatóktól” függ.

Éz megérik az ellenzéken is: kér, alázatoskodik, közbenjár – aztán hébe-kerba opponál – a hatásról minek szóljak?

Márpedig én úgy érzem, hogy a katasztrófa ki nem marad, s ekkor nem ez az „uralkodó” komédiásnépség, a léhűtőség lesz az, amely megbirkózik vele, hanem az a még romlatlan, igazlelkű magyar nép avval a kevés emberrel együtt, aki nem szerepel, de a maga idejében arra hivatott – van ilyen még!

Én úgy gondolkozom, Kegyelmes uram, hogy míg a mostani ellenzék helyébe jobbat nem tehetünk, hát Garibaldival kell tartanunk, aki olyan késsel evett, amilyen volt. Hát a miénk tompa fehérvári bicsak; aki vágni akar vele, hát a tompa él rákoppint a körmére, mert se rugója, se becsületes szöge: *de enni muszáj*, így mondta a caprerai remete.

Rugóról és szögről, no meg egy kis fenékkőről gondoskodnunk kell, különben szétmegyen még az a rossz bicska is!

Tartok magam körül vagy 10 fiatal embert – megválogattam –, tanítom; biztatok különösen, hogy vessék magukat pénzügyi, vámügyi s efféle tanulmányokra, s készüljenek arra, hogy egykoron mint kész emberek átvehessék szerepüket a társadalomban, a parlamentben.

A Szepességen mozgalmat indítottam; az illető követek köszönésén veszem észre, hogy sikerrel. Onnan sokat várok.

A fő-fő azonban az Alföld, s ez – inogni kezd!! Németh Berci kenyeres pajtásom megbukott H.(ód) M.(ező) Vásárhelyen: a *tanya* cserbenhagyta!

Zenta megbukott, mert a tanyáról csak annyi jött, amennyit én három nap és négy éjszaka valami 80 beszéddel, iszonyatos munka árán beédesgettem; valami 121, közel 500 szavazatból.

A szegedi tanyákról ezernyi választóból bejött 70–80!!

Pedig ez az igazán romlatlan, igaz függetlenségi magyar nép; de avval rajtam kívül komolyan nem foglalkozik senki: bíbelődnek a férges városi elemmel, melynek elvszilárd elemei fogyton fogynak.

A tanyások elmaradása két okra vezethető vissza; az egyik az, hogy Tisza mindig a nagy munkaidőre teszi a választásokat; a másik az, hogy a jelölt urak nem ismerik ezt az arany elemet, elhanyagolják; így abban nem lüktethet kellő erővel a politikai érzék sem, amely táplálékot kíván; *közvetlenül nyújtottat*; senki sem tudja ezt úgy, mint Kormányzó úr!

Kisült, kérem, hogy pl. a zentai tanyákon, hol a legpompásabb magyarság lakik, sohasem járt senki sem!

Mikor dolgozni kezdtem, ámultak, bámultak: de a harmadik napon már ünneplőbe öltözött asszonyok is jöttek, mert hírem futott. Még egy nap, s Ráday megbukik.

Tudtak ott „Kossuth-világról”, „Zsandárvilágról” meg arról, hogy most már másképpen mennek a dolgok; de a velejét nem tudták.

S így van ez a legtöbb helyen. Leghőbb óhajtásom, mert meggyőződésemből folyik, hogy ez megváltozzék, s evégett egy nagy kérésem van Kormányzó úrhoz.

Előbb azonban két apró históriát beszélek el.

1875-ben híre futott Doroszlón, hogy én Kossuth Lajostól levelet kaptam (az iparosmozgalom ügyében). Akkoriban könyvemem dolgoztam, s az volt szokásom, hogy a síkon barangolva gondoltam ki az egyes fejezeteket.

Egyszer egy épülő tanyához vetődtem, hol olyan tanyai magyarság össze-rovogatta a gerendázatot. Legott megszóltottak, hogy hát igaz-e, hogy levelet kaptam (evvel levették kalapjaikat) Kossuth Lajostól? Véges-végig hajadon-fővel mondták ki Kormányzó úr nevét!

A házakban az ajtó mellett a szenteltvíztartó, alatta rámában, üveg alatt, néha, néhány ezer forintára Kossuth-bankó.

A vége mindég az: „mit üzent?”

1879-ben Békés megyében egy vén csósz is hallgatta beszédemet. Beszéd után jelentkezett, s arra kért, hogy fogadnék el tőle egy „emléket, mert a szívből beszéltem”.

Levette a tarisznyát, kivette a kést, s a széles akasztósíj aljáról lefejtett egy bőrfoltot, s kivett onnan egy átzsírosodott papirost, mondván: „Ezt a koporsómba rendeltem; de odaadom az úrnak, mert a szívemből beszélt.”

„Kossuth Lajos imája a kápolnai csatatéren” volt, úgy viselte azóta is.

– S hát mit üzent?

Hát, Kegyelmes uram, én igen-igen kérem, üzenjen nekik valamit! Megfogadom mindenre, ami előttem szent, arra a mély tiszteletre és szeretetre, amellyel Kormányzó úr iránt utolsó lehetemig viseltetni meg nem szűnök,

hogy hűséges, buzgó hírhordozója leszek. Az én hűséges, jó szegedi népem üdvözlését úgy fogalmaztam, hogy lehessen arra üzeni.

Buzdítsa őket atyailag kitartásra, hazafiúi kötelességeik teljesítésére – mutasson nekik utat a jobb jövő felé – ha kétséget vet a jövőbe, tegyen úgy, mint az orvos, ki a feloszlást látva is, merő emberszeretetből csillogtatja a reményt!

Igen kérem! Leszünk mi itt valakik, akik az üzenetet elterjesztjük, hadd varrják ezt is a tarisznyaszíjak alá s rendeljék koporsójukba, vagy adják emlékébe annak, aki „szívük szerint beszél”.

Ezekkel merek és tudok is menni Kormányzó úr elvei alapján, a most „szereplőkkel” nem.

Ha egypár sornyi apokryph imának oly jótékony a hatása, nagy lesz egy rövid, valódi üzeneté.

Ha kérésemmel vétettem, nézze el kegyesen.

Megjelent Herman Ottó A pokol cséplője. Herman Ottó gyűjtőnaplói, vitacikkei, levelei. Budapest, 1983